

ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ ПЪТ КЪМ СЕВЕРА

Превод от испански: Самул Франсес, 1996

chitanka.info

На Клавелес Писеро и на дядо ѝ, Хесус Дионисио Писеро, им потрѣбвали трийсет и осем дни, за да изминат двеста и седемдесетте километра от своето село до столицата. Прекосили пеш долините, където влагата разкашква растителността във вечен бульон от кал и пот, изкатерили се и слезли по хълмовете между неподвижни игуани и клюмнали палми, пресекли кафеените плантации, като избягвали надзирателите, гущерите и змиите, бродили под листата на тютюна сред фосфоресциращи комари и пеперуди, блещукащи като звезди. Вървели право към града покрай шосето, макар и на няколко пъти да се видели принудени да правят големи обиколки, за да избегнат военни лагери. Понякога, като минавали покрай тях, шофьорите на камиони намалявали скоростта, привлечени от гърба на метиска царица и дългите черни коси на девойката, но погледът на стареца веднага охлаждал всякакъв опит да я обезпокоят. Дядото и внучката нямали пари, а и не били научени да просят. Щом се свършили провизиите им, които носели в кошница, те продължили упорито напред, без да отпадат духом. Нощем се завивали с шаловите си и заспивали под дърветата с молитва на уста и със сърце, угрижено за детето, та да не мислят за пуми и отровни гризачи. Събуждали се, покрити със сини бръмбари. В най-ранни зори, когато пейзажът тънел в сетните остатъци мъгла на съня, а хората и животните все още не подхващали делничните си занимания, те поемали отново на път, за да използват прохладата. Влезли в столицата откъм Пътя на испанците, като разпитвали срещнатите как да намерят Секретаря по общественото благосъстояние. По онова време Хесус Дионисио бил останал само кожа и кости, роклята на Клавелес съвсем била изгубила цветовете си, тя самата имала вид на урочасана лунатичка, а цял век умора покривала блясъка на двайсетте ѝ години.

Хесус Дионисио бил най-известният занаятчия в областта. През дългия си живот си бил спечелил слава, с която не се хвалел, тъй като смятал таланта си за дар в служба на Бога, а себе си за скромен негов изразител. Започнал като грънчар и продължавал да прави глинени съдове, но дължал известността си на светците от дърво и на малките скулптури, вградени в бутилки, които селяните купували било за домашните си олтари, било за да ги продават на туристите в столицата.

„Това е бавна работа, за която са нужни око, време и сърце“, обяснявал той на дечицата, скупчени около него, за да го наблюдават как работи. Вкарвал с щипци в шишето боядисаните пръчици, с капчица лепило на местата, където трябвало да се слепят, и търпеливо изчаквал да изсъхнат, преди да постави следващата частица. Връх на уменията му била Голготата: един голям кръст в средата, на който закрепял изваяния Христос, заедно с гвоздеите, венеца му от тръни и ореола от позлатена хартия, и още два кръста, по-обикновени, за двамата разбойници. За Коледа изработвал Ясли за Младенеца, с гълъби, олицетворяващи Светия дух, и с цветя и звезди, символизиращи Славата. Не знаел да чете, нито дори да се подписва, защото, когато бил малък, по тези места още нямало училище, но умееел да копира от требника някои фрази на латински, с които украсявал пиедесталите на своите светци. Казвал, че родителите му го научили да почита хората и законите на Църквата, което било по-ценно от това да си образован. Изкуството не му давало достатъчно, за да изхранва семейството си, затова си добавял към оскъдните средства, като отглеждал расови петли за бой. Всеки петел се нуждаел от много грижи: давал им храна в клюна — кашлица от счукани зърна и прясна кръв, която вземал от кланицата, пощел ги от бълхи, проветрявал им перушината, всеки ден им точел шиповете и ги тренирал, за да не им липсва смелост в момента, когато ще трябва да ги пуснат в действие. Понякога отивал в други села, за да наблюдава как се бият, но никога не залагал, защото за него пари, спечелени без пот и труд, били дело на дявола. В събота вечер се отбивал с внучката си Клавелес да почисти църквата за неделната тържествена служба. Свещеникът, който обикалял селата на велосипед, невинаги смогвал да дойде, но независимо от това християните се събирали, за да се молят и пеят. Хесус Дионисио бил натоварен също със задачата да събира и съхранява подаянията за поддържането на храма и за подпомагане на свещеника.

Тринайсет деца имали Писеро и жена му Ампаро Медина, от тях пет оцелели от епидемиите и от злополуки в детската възраст. Тъкмо двамата си мислели, че вече са приключили с отглеждането, защото всички деца пораснали и напуснали дома, дошъл си с разрешение от поделението най-малкият син, донесъл някакъв вързоп, увит с парцали, и го положил в скута на Ампаро. Щом го развили, видели

едно новородено момиченце, почти агонизиращо поради липсата на майчино мляко и от друсането по пътя.

— Откъде взе това нещо, сине? — попитал Хесус Дионисио Писеро.

— По всичко личи, че е от моята кръв — отвърнал младежът, без да се осмели да погледне в очите родителите си, мачкайки с потни пръсти униформеното си кепе.

— И ако не прекалявам с въпросите, къде се е дянала майка му?

— Не зная. Оставила малката на портала на казармата с една бележка, в която пише, че аз съм бащата. Сержантът ми нареди да предам бебето на монахините, защото според него няма начин да се докаже, че е мое. Но ми дожаля, не искам да остане сираче...

— Къде се е чуло и видяло майка да зареже новороденото си?

— В града стават такива неща.

— Е да, така ще да е. И как се казва, клетата?

— Както вие я кръстите, тате, но ако питате мен, харесва ми Клавелес^[1], тъй като това са цветята, предпочитани от майка й.

Хесус Дионисио излязъл да потърси козата, за да я издои, а в това време Ампаро почиствала бебето със зехтин и се молела на Дева Мария от Пещерата да й даде сили, за да отгледа още едно дете. Щом видял, че момиченцето е в сигурни ръце, най-малкият син се простил с благодарност, метнал торбата на рамо и се завърнал в казармата, за да изтърпи наказанието си.

Клавелес израсла в дома на дядо си и баба си. Била потайно и непокорно момиче, което било невъзможно да подчиниш с доводи или налагайки волята си, но веднага отстъпвала, ако ударели на чувства. Ставала призори и извървявала пет мили до бараката сред пасищата, където една учителка събирала децата от околностите, за да им даде начално образование. Помагала на баба си в домакинството и на дядо си в работилницата, отивала на хълма, за да му изкопае грънчарска глина, миела и четките му, но никога не проявила интерес към други страни на изкуството му. Когато Клавелес била деветгодишна, намерили Ампаро Медина — която с възрастта се смелявала и накрая заприличала на джудже — студена в леглото си, изтощена от толкова раждания и толкова години труд. Съпругът й разменил най-хубавия си петел за няколко дъски и й сковал ковчег, украсен с резбовани библейски сцени. Внучката я облякла за погребението с одеянието на

света Бернардита — бяла туника и небесносин колан на кръста, същата, с която се била пременила самата тя за първото си причастие — и то прилегнало точно на хилавото тяло на старицата. Хесус Дионисио и Клавелес излезли от къщата и поели към гробището, като теглели на количка ковчега, обкичен с книжни цветя. По пътя към тях се присъединявали приятелите, мъже и жени с покрити глави, които ги придружили безмълвни.

Старият ваятел на светци и внучката му останали сами в къщата. В знак на траур изписали голям кръст на вратата и в течение на години и двамата носели черна лентичка, пришита за ръкава. Дядото се опитал да замести жена си в домакинските грижи, но вече нищо не било както преди. Отсъствието на Ампаро Медина го поразило отвътре като злокачествена болест, почувствал как кръвта му се разрежда, спомените му помръкват, костите му омекват като памук, а духът му се изпълва със съмнения. И за пръв път в живота си възроптал против съдбата, питайки се защо е отнесла нея без него. От този миг насетне повече не можел да майстори ясли, от ръцете му излизали само Голготи и Свети мъченици — всичките в траурно облекло, а Клавелес залепяла върху тях надписи с патетични послания към Божието провидение, продиктувани от дядо ѝ. Тези фигурки нямали същия успех нито сред туристите в града, които предпочитали крещящите цветове, погрешно приписвани на темперамента на индианците, нито сред самите селяни, които изпитвали нужда да вярват във весели божества, защото единствената утеха за мъките на този свят е да си въобразяваш, че на небето е вечен празник. За Хесус Дионисио Писеро станало почти невъзможно да продава своите изделия, но продължил да вае, тъй като в това занимание часовете му минавали без умора, сякаш денят току-що започвал. Все пак нито работата, нито присъствието на внучката му носели облекчение и той захванал да пие скришом, та никой да не вижда срама му. Пиян, той викал жена си и понякога успявал да я съзре до огнището в кухнята. Лишена от внимателните грижи на Ампаро Медина, къщата постепенно се рушала, кокошките се разболели, принудили се да продадат козата, зеленчуковата градина изсъхнала и скоро се превърнали в най-бедното семейство в околността. Не минало много време и Клавелес се установила в съседно градче, където намерила работа. На четиринайсет години тялото ѝ вече било добило окончателния си ръст

и форми, и тъй като нямала бакърения тен, нито изразените скули на останалите членове на семейството, Хесус Дионисио Писеро стигнал до заключението, че майка ѝ трябва да е била бяла, което обяснявало и нечувания факт: да я изостави пред портала на казармата.

Година и половина по-късно Клавелес Писеро се завърнала у дома с петна по лицето и изпъкнал корем. Заварила дядо си, в компанията единствено на няколко гладни кучета и чифт пуснати на двора изпосталели петли, да си говори сам, с блуждаещ поглед и видимо отдавна некъпан. Наоколо царял пълен безпорядък. Бил изоставил своето парче земя и прекарвал часове, произвеждайки светци с бясна скорост, но от предишния му талант било останало твърде малко. Скулптурките му, безформени мрачни създания, негодни нито за молитви, нито за продажба, били струпани по ъглите на къщата като купчини дръвца за огрев. Хесус Дионисио Писеро бил толкова променен, че не се и опитал да отправи към внучката си проповед за греха да пръкваш на бял свят деца, чийто баща е неизвестен, дори май не забелязал признаците на бременността. Целият треперещ, той се ограничил само с прегръдка, като я наричал Ампаро.

— Вижте ме добре, дядо, аз съм Клавелес и идвам, за да остана, защото тук има много неща за вършене — казала девойката и отишла да запали печката, та да свари малко картофи и да стопли вода, за да изкъпе стареца.

През следващите месеци Хесус Дионисио сякаш възкръснал от траура, зарязал пиенето, захванал се отново с грижите за зеленчуковата градина и за петлите, както и с почистването на църквата. Все още говорел на спомена за съпругата си и от време на време бъркал внучката с бабата, но си възвърнал способността да се смее. Компанията на Клавелес и мисълта, че скоро в къщата отново ще има дете, пробудили любовта му към цветовете и малко по малко престанал да маже светците си с черна боя, а избирал за украса подходящо за олтарите облекло. Рожбата на Клавелес излязла от утробата на майка си един ден към шест вечерта и била поета от мазолестите ръце на своя прадядо, който имал дълъг опит в това занятие, защото бил помагал при раждането на тринайсетте си деца.

— Ще го наречем Хуан — решил отведнъж „акушерът“ веднага след като отрязал пъпната връв и повил своя потомък в пелена.

— Защо Хуан? В целия род няма нито един Хуан, дядо.

— Защото Хуан бил най-добрият приятел на Исус, а той ще бъде мой приятел^[2]. А кое е фамилното име на бащата?

— Запомнете добре, че той няма баща.

— В такъв случай Писеро, Хуан Писеро.

Две седмици след раждането на правнука му Хесус Дионисио започнал да реже пръчки за едно Рождество, първото, което правел след смъртта на Ампаро Медина.

Не минало много време и Клавелес и дядо й разбрали, че детето не е нормално. Имало любопитен поглед и движения като на всяко друго бебе, но не реагирало, когато му говорели, и прекарвало с часове будно и неподвижно. Пропътували пътя до болницата и там установили, че бебето е глухо, което означавало, че ще остане и нямо. Лекарят добавил, че няма големи надежди за него, освен ако не сполучат да го настанят в някое заведение в града, където биха го обучили на добро поведение, а след време — и да усвои подходяща професия, за да може да припечелва хляба си почтено, а не да бъде постоянно в тежест на други.

— И дума да не става. Хуан остава с нас — решил Хесус Дионисио Писеро, без изобщо да погледне Клавелес, която плачела, покрила с шал глава.

— Какво ще правим, дядо? — попитала тя на излизане.

— Ами ще го отгледаме.

— Как?

— С търпение, също както се обучават петлите или се слепват Голготи в бутилка. Нужни са око, време и сърце.

Така и направили. Макар и да знаели, че момченцето не е в състояние да ги чуе, те му говорели безспир, пеели му, поставяли го близо до радиото, което гърмяло с пълна сила. Дядото хващал ръчичката му и я притискал силно върху гърдите си, за да усети вибрациите на гласа му при говорене, карал го да вика и шумно поздравявал всяко негово ръмжене. Едва-що Хуан започнал да седи, той го настанявал до себе си в едно сандъче, заобиколен от пръчици, орехи, парчета плат, кокалчета и камъчета за игра, а по-късно, когато успял да го отучи да я лапа, му давал топка глина, за да я моделира. Щом намерела работа, Клавелес заминавала за градчето, като оставяла сина си на грижите на Хесус Дионисио. Където и да отидел старецът, детето го следвало като сянка, рядко се разделяли. Между двамата

възникнало истинско приятелство, оказало се по-силно от огромната разлика в годините и препятствията на мълчанието. Хуан свикнал да наблюдава жестовите и изражението на пралядо си, за да отгатне намеренията му, а резултатите били толкова добри, че година след като се научил да ходи, вече четял мислите му. От своя страна Хесус Дионисио се грижел за него като майка. Докато ръцете му старателно извайвали най-фини изделия, инстинктът му следял всяка стъпка на детето, бил нащрек за всяка опасност, но се намесвал само в краен случай. Не се притичвал да го утешава след някое падане или да му помага в по-трудни моменти, та по този начин го привикнал да се справя сам. Във възраст, в която другите момченца още се препъват като палета, Хуан Писеро можел самичък да се облича, да се мие и да се храни, да дава храна на птиците, да отива за вода на кладенеца, умеел да изработва по-простите части на светците, да забърква боите и да подготвя бутилките за Голготите.

— Ще трябва да го изпратим на училище, за да не остане невежа като мен — казал веднъж Хесус Дионисио Писеро, когато наближавал седмият рожден ден на детето.

Клавелес разпитала тук-там, но отговорът бил, че синът ѝ не може да посещава нормално училище, защото никоя учителка не би рискувала да се потопи в бездната от самота, в която се намирал той.

— Няма значение, дядо, ще си вади хляба, като изработва светци като вас — примирила се Клавелес.

— Това не ще е достатъчно за прехраната му.

— Не всички могат да се изучат, дядо.

— Хуан е глух, но не е глупав. Много е съобразителен и може да излезе отук, животът на село е твърде тежък за него.

Клавелес вече не се съмнявала, че дядо ѝ е изгубил разсъдък или че любовта към детето не му позволява да осъзнае неговите ограничения. Купила буквар и се опитала да предаде на сина си скромните си познания, но не сполучила да му внуши, че тези драскулки представляват звуци, и накрая едва не се отчаяла.

По онова време се появили доброволците на госпожа Дермот. Били млади хора от града, които обикаляли най-отдалечените области на страната и разказвали за един хуманитарен проект в помощ на бедните. Обяснявали, че на някои места се раждали прекалено много деца и родителите им не смогвали да им осигурят прехраната, докато

другаде се срещали доста бездетни семейства. Тяхната организация се опитвала да урегулира тази неравномерност. Пристигнали в чифлика на Писеро с карта на Северна Америка и няколко цветни брошури, които съдържали фотоси на мургани дечица редом с русокосите им родители, в луксозна обстановка със запалени камини, едри кучета с пухкава козина, борове, украсени със сребрист скреж и коледни топки. След като се запознали набързо с бедността на семейство Писеро, те ги осведомили за благотворителната мисия на госпожа Дермот, която издирвала най-беззащитните деца и ги давала за осиновяване на заможни семейства, за да ги спаси от мизерен живот. За разлика от някои институции, занимаващи се със същите проблеми, тя се грижела само за деца с вродени недъзи или с паралитични увреждания вследствие на прекарани злополуки и болести. На Север имало семейни двойки — добри християни, разбира се, — готови да осиновят такива деца. Те разполагали с необходимите средства, за да им помогнат. Там, на Север, съществували клиники и училища, където правели чудеса, например научавали глухонемите да четат движението на устните и да говорят, после ги изпращали в специални колежи, където получавали пълно образование, а някои постъпвали в университети и се дипломирали като адвокати и лекари. Организацията била подпомогнала много деца, семейство Писеро можело да види техните снимки, „погледнете колко са доволни, колко са здрави, с всички тези играчки, в тези богаташки къщи“. Доброволците не обещавали нищо, но щели да се постараят някоя от семейните двойки да приюти Хуан, за да му предостави всички онези условия, които майка му не била в състояние да предложи.

— Никога не бива дете да се разделя от родителите, каквото и да се случи — казал Хесус Дионисио Писеро, като притискал главата на малкия към гърдите си, за да не види лицата и да не се досети за темата на разговора.

— Не бъдете егоист, човече, мислете за онова, което е по-добро за детето. Не разбирате ли, че там ще има всичко? Вие нямате пари за лекарства, не можете да го изпратите на училище, какво ще стане с него? Това клето момченце е лишено дори от баща.

— Но си има майка и пралядо — възразил старецът.

Посетителите си отишли, като оставили върху масата брошурите на госпожа Дермот. През следващите дни Клавелес често ги

разглеждала с удивление и сравнявала онези обширни и добре подредени домове със скромната си дъсчена къщурка със сламен покрив и пръстен под; онези приветливи и добре облечени хора — със себе си, уморена и боса; онези деца, обкръжени от играчки — със своето, месечно глина.

Седмица по-късно Клавелес срещнала доброволците на госпожа Дермот на пазара, където отишла да продаде няколко от скулптурките на дядо си — и отново чула същите аргументи, че надали друг път ще ѝ се предостави възможност като тази, че обикновено се осиновяват здрави деца, а не със забавено развитие, тези хора от Севера имат благородни чувства, да си помисли добре, защото през целия си живот ще се разкайва, че е лишила сина си от толкова предимства и го е осъдила на страдания и нищета.

— Защо търсят само болни деца? — попитала Клавелес.

— Защото тези северноамериканци са почти светци. Нашата организация се занимава само с най-непривлекателните случаи. За нас би било по-лесно да устроим нормални деца, но въпросът е да се помогне на инвалидите.

Клавелес Писеро се видяла с доброволците още няколко пъти. Идвали винаги когато дядото не бил у дома. Към края на ноември ѝ показали снимка на семейна двойка на средна възраст, изправена пред вратата на бяла къща, обградена от парк, и ѝ казали, че госпожа Дермот е намерила идеалните родители за нейното дете. Посочили ѝ на картата точното място, където те живеели, обяснили ѝ, че там през зимата вали сняг и децата правят снежни човеци, карат кънки по леда и се пързаят със ски, че наесен горите са сякаш от злато, а през лятото могат да се къпят в езерото. Семейството било толкова въодушевено от осиновяването на детето, че вече му били купили велосипед. Показали ѝ и снимка на велосипеда. И всичко това, без да се вземе под внимание, че предлагали на Клавелес двеста и петдесет долара, с които тя можела да се омъжи и да си роди здрави деца. Щяло да бъде лудост да откаже.

Два дни по-късно, като се възползвала, че Хесус Дионисио бил излязъл, за да почисти църквата, Клавелес Писеро облякла сина си с най-хубавия панталон, окачила му на шията медальона от кръщенето и му обяснила с езика на жестовите, измислен за него от прадядо му, че дълго време няма да се видят, може би никога повече, но че всичко е за

негово добро, че ще отиде на едно място, където винаги ще има храна и подаръци за рождения си ден. Завела го на адреса, посочен от доброволците, подписала лист хартия, чрез който предоставяла грижите за Хуан на госпожа Дермот, и излязла тичешком, да не би синът ѝ да види сълзите ѝ и да се разплаче и той.

Когато Хесус Дионисио Писеро узнал за случилото се, изгубил и ума, и дума. Захвърлил на пода всичко, което му попаднало подръка, включително светците в бутилки, сетне връхлетял върху Клавелес, като я удрял с ярост, неочаквана за човек на неговата възраст и с такъв спокоен характер. А щом само възвърнал дар слово, той я обвинил, че е като майка си, способна да се отърве от собствената рожба, нещо, което не правят дори зверовете в планината, и призовал духа на Ампаро Медина да накаже тази покварена внучка. През месеците, които последвали, не продумал на Клавелес нито дума, отварял уста колкото да яде и да фъфли проклетия, докато ръцете му били заети с инструментите за резба. Двамата свикнали да съжителстват в саможиво мълчание, всеки отдаден на работата си. Тя готвела и му слагала чинията на масата, а той се хранел, без да откъсва поглед от яденето... Заедно се грижели за градината и за животните, като всеки повтарял рутинните движения в пълна хармония с другия, без да се докосват. В празнични дни тя вземала бутилките и дървените светии и отивала да ги продава, връщала се с някои продукти и слагала в един буркан остатъка от парите. В неделя и двамата ходели на църква, но поотделно, като непознати.

Може би така щели да продължат до края на живота си, без да си проговорят, ако към средата на февруари името на госпожа Дермот не се било превърнало в новина. Дядото чул вестта по радиото, докато Клавелес перяла на двора, първо коментара на говорителя, а после и личното потвърждение на Секретаря по общественото благосъстояние. Със свито сърце се показал на вратата и изкрещял на Клавелес да дойде. Тя се обърнала и като го видяла така, не на себе си, помислила, че умира, и изтичала да го подхване.

— Убиха го, Божичко, сигурно е, че го убиха! — изохкал старецът и паднал на колене.

— Кого, дядо?!

— Хуан... — И полузадушен от сълзите, ѝ повторил думите на Секретаря по общественото благосъстояние, че една престъпна

организация, ръководена от някоя си госпожа Дермот, продавала индиански деца. Подбирали болните или от много бедни семейства с обещанието, че ще ги дадат за осиновяване. Държали ги известно време, за да ги поохранят, а щом отбележели задоволително състояние, ги откарвали в някаква нелегална клиника, където ги оперирали. Десетки невинни деца били пожертвани като банки за органи: вадели им очите, бъбреците, черния дроб и други части на тялото, изпращани после на Север за присаждане. Добавил, че в един от домовете, използвани за охранване, били намерени двама и осем дечица, очакващи своя ред, че полицията се била намесила и че продължавали проучванията, за да се сложи край на този ужасяващ трафик.

Така започнало дългото пътешествие към столицата на Клавелес и Хесус Дионисио Писеро, за да се срещнат със Секретаря по общественото благосъстояние. Искали да го попитат, с цялата подобаваща почит, дали между спасените деца не е и тяхното и дали не биха могли да им го върнат. От получените пари им било останало твърде малко, но били готови да работят като роби за госпожа Дермот през цялото време, което ще бъде необходимо, докато ѝ изплатят и последния цент от онези двеста и петдесет долара.

---

[1] В превод от испански — карамфили. — Б.пр. ↑

[2] Хуан и Хесус съответстват на библейските Йоан (в случая Йоан Кръстител) и Исус. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.